

Djurayev Akmal Mamatovich

Bank-moliya akademiyasi “Biznesni boshqarish” mutaxassisligi magistratura tinglovchisi

**LOYIHA BOSHQARUVI UCHUN RAQAMLI VOSITALAR: TENDENSIYALAR VA
LOYIHA MUVAFFAQIYATIGA TA‘SIRI TAHLILI**

Abstract: The current stage of development of the world and domestic economic systems is characterized by the dynamics, unpredictability, turbulence of the external and internal environment and the high pace of introduction of advanced digital technologies. Currently, many scientific works presented by leading foreign and domestic scientists are devoted to the management of innovation projects, but the set of tools offered in them is not flexible enough to external changes and allows them to quickly adapt, as well as the development of digital innovation projects. does not take into account its specific characteristics.

Therefore, there is a need to clarify and develop these approaches in terms of their use in modern conditions. New methods and tools should increase the flexibility and adaptability of innovation management systems, have a comprehensive nature and take into account the specific features of implementing digital technology implementation projects.

Keywords: New methodology, budget organizations, budget costs, innovation, digital transformation, business model, state economy.

Annotatsiya: Jahon va ichki iqtisodiy tizimlarning rivojlanishining hozirgi bosqichi tashqi va ichki muhitning dinamikasi, oldindan aytib bo'lmaydiganligi, turbulentligi va ilg'or raqamli texnologiyalarni joriy etishning yuqori sur'atlari bilan tavsiflanadi. Hozirgi vaqtda yetakchi xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan taqdim etilgan ko'plab ilmiy ishlar innovatsion loyihalarni boshqarish masalalariga bag'ishlangan, ammo ularda taklif etilgan vositalar to'plami tashqi o'zgarishlarga yetarlicha moslashuvchan emas va ularga tezda moslashishga imkon beradi, shuningdek raqamli innovatsion loyihalarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmaydi.

Shu sababli, ushbu yondashuvlarni zamonaviy sharoitlarda ulardan foydalanish nuqtai nazaridan aniqlashtirish va rivojlantirish zarurati mavjud. Yangi usul va vositalar innovatsiyalarni boshqarish tizimlarining moslashuvchanligi va moslashuvchanligini oshirishi, har tomonlama xarakterga ega bo'lishi va raqamli texnologiyalarni joriy etish loyihalarini amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi kerak.

Kalit so‘zlar: Yangi metodik usul, byudjet tashkilotlari, byudjet xarajatlari, innovatsiya, raqamli transformatsiya, biznes model, davlat iqtisodiyoti..

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi jahon iqtisodiyoti rivojlanishining asosiy tendentsiyalaridan biridir. Raqamli ishlab chiqarish texnologiyalarining paydo bo'lishi va tarqalishi jismoniy va raqamli ishlab chiqarish tizimlari o'rtasidagi chegaralarni tobora xiralashtirmoqda. Turli texnologik sohalarda ilmiy-tadqiqot ishlariga investitsiyalar dinamikasini tahlil qilish raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bog‘liq sohalarga investitsiyalarning maksimal o‘‘sishini ko‘rsatdi.

Qonun tadbirkorlik faoliyatida qo'llanilishi mumkin bo'lgan bir qator eng tipik shartnoma modellarini nazarda tutadi. Qonunda ko'rsatilgan barcha shartnomalar odatda quyidagilarga bo'linadi:

- mulkni mulkka o'tkazishga qaratilgan shartnomalar;
- mulkni foydalanishga topshirishga qaratilgan shartnomalar;
- ishlarni bajarishga qaratilgan shartnomalar;
- xizmatlar ko‘rsatishga qaratilgan shartnomalar;
- birgalikdagi faoliyatni tashkil etishga qaratilgan shartnomalar;
- intellektual faoliyat natijalarini uzatishga qaratilgan shartnomalar.

Bugungi kunda majburiyatning ilmiy va nazariy jihatlari e'tiborni tortmoqda. Chunki yuridik fakt sifatida har ikki tomonning niyati shartnomada ifodalangan.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi jahon iqtisodiyoti rivojlanishining asosiy tendentsiyalaridan biridir. Raqamli ishlab chiqarish texnologiyalarining paydo bo'lishi va tarqalishi jismoniy va raqamli ishlab chiqarish tizimlari o'rtasidagi chegaralarni tobora xiralashtirmoqda. Turli texnologik sohalarda ilmiy-tadqiqot ishlariga investitsiyalar dinamikasini tahlil qilish raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq sohalarga investitsiyalarning maksimal o'sishini ko'rsatdi.

Raqamli loyihani amalga oshirish, boshqa har qanday innovatsion loyihani amalga oshirishdan farqli o'laroq, bir nechta muhim xususiyatlarga ega. Birinchidan, raqamli loyihani amalga oshirish ko'pincha butun jarayonning yakuniy natijasi to'g'risida aniq tasavvurga ega bo'lmaslikni va uni amalga oshirish jarayonida loyihaning o'ziga tuzatishlar kiritishni o'z ichiga oladi.

Bunday tartibga solish dinamik raqamlashtirish jarayonlariga unchalik mos kelmaydigan bir qator xususiyatlarni o'z ichiga olishidan tashqari, u tez-tez o'zgarib turadi, bunga barcha ishtirokchilar ham tezda javob berishlari kerak. Shunday qilib, davlat sektori loyihalari yanada qat'iy moliyaviy nazorat (maqsadsiz xarajatlarni oldini olish uchun tez-tez tekshiruvlar), shuningdek moliyaviy resurslarni ajratishning o'ziga xos jadvali (byudjet jarayoniga bog'liq) bilan tavsiflanadi. Davlat boshqaruvi tizimining noqulayligi ko'pincha bir-biriga bog'liq bo'lmagan turli idoralar tomonidan bir nechta axborot bilan bog'liq raqamlashtirish loyihalari amalga oshiriladigan vaziyatga olib keladi. Muvaffaqiyatni ta'minlash uchun ushbu loyihalarni amalga oshirishning sinxronligini ta'minlaydigan bunday moliyalashtirish sxemasini ishlab chiqish kerak. Shuni ta'kidlash kerakki, davlat va shahar muassasalarida raqamli loyihalarni amalga oshirish uchun moliya ajratish ko'pincha tanlov tartib-qoidalarini talab qiladi, bu esa qo'shimcha qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Bularning barchasi moliyaviy rejalashtirishni tashkil etish va loyihani amalga oshirishni nazorat qilishda alohida yondashuvni talab qiladi.

Shunday qilib, raqamli vositalar: tendensiyalar va loyiha muvaffaqiyati ta'sirini o'lchashga birinchi navbatda biznes jarayonlari, inson va texnologik resurslarning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini baholash uchun Fitcity sport klubi nuqtai nazaridan ko'rib chiqamiz.

Fitcity sport klubi 2018-yilda Toshkent shahrida ochilgan. Sport klubi turli o'quv yo'nalishlariga ega tijorat tashkiloti hisoblanadi, Zalda ko'pincha kikkboxing va boshqa sport turlari bo'yicha mashg'ulotlar olib boriladi. Klub bolalarni sport bilan, xususan, jang san'atlari bilan ommaviy tanishtirish maqsadida tashkil etilgan.

Bugungi kunda zalda 6 ta mashg'ulot yo'nalishi mavjud. Zalning mijozlar bazasi 198 kishini tashkil etadi. Klubning murabbiylar tarkibi 6 kishi. Shuningdek, klub xodimlari orasida 2 nafar ma'mur va farrosh ayol bor. Klubda bir vaqtning o'zida ikkita mashg'ulot o'tkazish imkoniyati mavjud.

Tashkilotning raqamli o'zgarishi zarurligini tushunish uchun sport rahbariyati tashkilotning ichki muhiti, uning salohiyati va rivojlanish tendentsiyalari, shuningdek tashqi muhit, uning rivojlanish tendentsiyalari va tashkilot egallagan o'rni haqida batafsil ma'lumotga ega bo'lishi kerak.

Shu bilan birga, ichki muhit ham, tashqi muhit ham, birinchi navbatda, tashkilot transformatsiyalar vektorini va innovatsiyalarni amalga oshirishda hisobga olishi kerak bo'lgan modellar va imkoniyatlarni aniqlash uchun tahlil qilinadi.

Loyiha boshqaruvi uchun raqamli vositalar qo'llanishi uchun sport klubining SIIT tahlili o'tkazildi, uning natijalari 1-jadvallarda keltirilgan.

1-jadval

Fitcity sport klubining PEST tahlili

Siyosiy omillar	Iqtisodiy omillar
- hukumat barqarorligi	- xarid qobiliyatining pasayishi
-boshqa qo'shni davlatlarning O'zbekiston sportiga munosabati	- dollar va yevro kursining o'zgarishi
	- iqtisodiyotning pasayishi

-soliq siyosati va ushbu sohadagi qonunchilik -byurokratiya va korrupsiya darajasi	- kreditlar bo'yicha foiz stavkalarining ko'tarilishi
Ijtimoiy-madaniy omillar	Texnologik omillar
- shaxsiy daromad darajasi - aholining tabiiy o'sishi - sog'lom turmush tarzi mashhurligining o'sishi - xizmat va xizmat ko'rsatish sifatiga qo'yiladigan talablarni oshirish	- mijozlar bilan aloqa jarayonini sotishdagi raqamlashtirish va avtomatlashtirish sohasidagi yangiliklar -sport jarayoni texnologiyasidagi yutuqlar

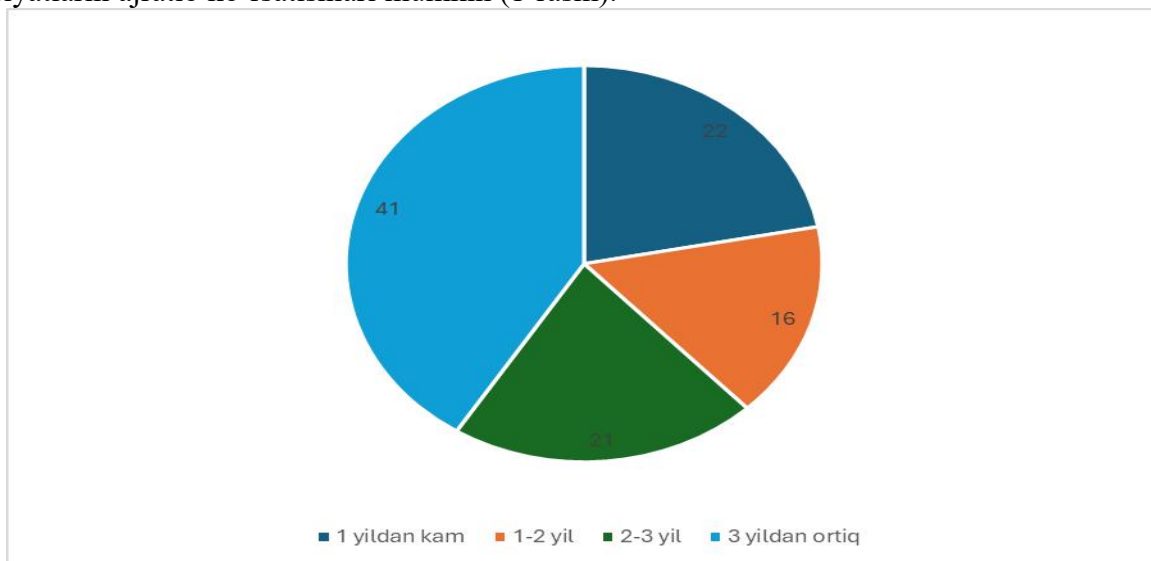
Manba: tadqiqotlar natijasida tuzilgan.

Shunday qilib, eng katta ta'sirga ega makroiqtisodiy omillarni ajratib ko'rsatish mumkin. Ushbu omillarning o'zgarishi umuman tashkilotning ishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun rahbariyat makro muhit omillarining keskin o'zgarishi bilan harakatlarni oldindan belgilashi kerak: bu sohaga qanday ta'sir qilishi, kompaniyaga qanday ta'sir qilishi, uning ta'sirini kamaytirish uchun nima qilish kerak.

Sport klubining tashqi va ichki muhitini strategik tahlil qilish va shu asosda strategiyalarni shakllantirishning eng muhim usuli bu SWOT usulidir. Uzoq muddatda muvaffaqiyatli omon qolish uchun korxonalar kelajakda qanday qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkinligini va unga qanday yangi imkoniyatlar ochilishi mumkinligini bashorat qilishi kerak. Shuning uchun strategik rejalashtirish hamda raqamlashtirish, tashqi muhitni o'rganish, tashqi muhit qanday tahdidlarni va qanday imkoniyatlarni yaratishda model-loyihani yaratishni aniqlashga qaratilgan.

Natijada, zaif tomonlarni afzalliklarga aylantirish kerak, buning uchun korxonaning har bir minusini diqqat bilan ishlab chiqish kerak. Kelajakda, ta'kidlangan muammolarni tuzatgandan so'ng, bu bozorda raqobatbardosh ustunlikka aylanishi mumkin, chunki raqobatchilar korxonaning SWOT tahlilida ta'kidlangan ba'zi kamchiliklarga ham ega bo'lishi mumkin. Yangi zaif tomonlarning paydo bo'lishining oldini olish va doimo diqqat markazida bo'lish muhimdir. Loyiha boshqaruvi uchun raqamli vositalar: tendensiyalar va loyiha muvaffaqiyati ta'sirini o'rganish uchun so'rovnoma o'tkazildi hamda 178 kishi ishtirok etdi.

Shunday qilib, uch yildan ortiq vaqt davomida ishlaydigan mijozlar foizi so'rovda qatnashganlarning 41 foizini tashkil qiladi. Bu shuni anglatadiki, sodiq mijozlar federatsiya faoliyati to'g'risida juda yaxshi bilishadi, ular o'zaro ta'sir tajribasi nuqtai nazaridan salbiy va ijobiy xususiyatlarni ajratib ko'rsatishlari mumkin (1-rasm).

1-rasm. Sport klubi a'zolarining o'rtacha qatnashuv davomiyligi

Manba:so‘rovnomalar asosida tuzilgan

Trening mashg‘ulotlari, jadvaldagi o‘zgarishlar haqida ma'lumot olishning eng qulay usuli ko'pchilik mijozlar uchun (35%) telefondagi ilovadan bildirishnomalar (2-diagramma). Ushbu usul jadvaldagi muhim o‘zgarishlarni o‘tkazib yubormaslikka va bir kun oldin darsni eslatishga yordam beradi. Shuningdek, "federatsiya sayti" javobi ham mashhur bo'ldi (21%), sayt asosan yangiliklar portali sifatida ishlatilgan, shuningdek, federatsiya haqida asosiy ma'lumotlar joylashtirilgan.

Ushbu turdagi loyihani kengaytirish klubning boshqalardan ajratib turadi va bir muncha vaqt o‘tgach raqamli transformatsiyaga va boshqa sport turlariga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda sport raqamlashtirish jihatidan boshqa biznes yo'nalishlaridan orqada qolmoqda. Ushbu loyiha uning rivojlanishini ushbu yo'nalishga undashi va mintaqaviy darajada samaradorligini namoyish etishi, sport bilan shug‘ullanuvchilar sonini, shuningdek, butun O‘zbekistonda musobaqalarida sportchilarning darajasini oshirishi mumkin. Bu rejalashtirilgan raqamlashtirish loyihasining ijtimoiy ahamiyatini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida sport klubning raqamlashtirishning nazariy va uslubiy jihatlari ko'rib chiqildi. Raqamli loyihani asosiy bosqichlari, raqamlashtirishning asosiy xatarlari, shuningdek korxonani raqamlashtirish ta'sirini baholash usullari o‘rganildi.

Tahlil yuqori raqobat, biznes jarayonlarini raqamlashtirishning past darajasi va iste'molchilarning korxonani ishiga raqamli vositalarni joriy etishga bo'lgan qiziqishi tufayli raqobatdosh ustunliklarga ega bo'lish zarurligini ko'rsatdi. Yangiliklar mijozlarning sodiqligini va mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga qaratilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasi sanoatini rivojlantirishning ustivor yo‘nalishlari to‘g‘risida»gi 2017-yil 15-dekabrda PQ-4947 sonli qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947- sonli Farmoni. 2017 yil 7 fevral.
3. Malikov T.S. Moliya: O‘quv qo‘llanma / O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi.-T.: “Iqtisod-moliya”, nashriyoti, 2018 y. – 268b
4. Mamatov B.S., Xujamkulov D.Yu., Nurbekov O.Sh. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. Darslik. T.:Iqtisod-moliya, 2014.
5. O‘zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri) // qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 31.12.2019-y., 02/19/sk/4256-son; 11.03.2020-y., 03/20/607/0279-son
6. V.S.Nuritdinova, M.A.Sharapova. Moliyaviy nazorat. -T.: “IQTISOD-MOLIYA” nashriyoti, 2014. –380 b.
7. Alimardonov M.I., Toxsonov Q.N. Soliq nazariyasi. O‘quv qo‘llanma, – T.: O‘zbyokiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2005. 168 b.